

TRETS PER TOTES BANDES

VOLUM 2

L'època contemporània
de la novel·la negra i policíaca

— • —

9

TRETS PER TOTES BANDES

VOLUM 2

L'època contemporània
de la novel·la negra i policíaca

— • —

ÀLEX MARTÍN ESCRIBÀ
JORDI CANAL i ARTIGAS

PREFACI DE MASSIMO CARLOTTO

ALREVE S
BARCELONA 2021

«Todo lector asiste, al menos una vez en su vida, al torpe nacimiento de un subgénero. Es, por lo general, un espectáculo lamentable. La literatura, alguna vez informe, se fija en tópicos y reglas. Abandona su natural imprecisión y adopta una partícula inmóvil: ya no es más literatura sino literatura de ciencia ficción, de detectives, de vampiros. Raramente se funda un estilo, una escuela. Se explota un tema y se hace comercio. Una sensibilidad colectiva se afirma entre aplausos: los autores escriben desde ella, los lectores la reclaman, los editores lucran. Todo es armonía hasta que aparece la decadencia. Con ella emerge, de nuevo, la literatura. Las reglas del subgénero se oxidan, su tema pierde vigencia. Algunos autores emprenden la parodia mientras otros dinamitan, simplemente, sus pilares. De pronto, algo queda: un mecanismo narrativo, una técnica fértil, un elemento válido. La literatura se nutre de ellos y vuelve, apenas fortalecida, a su magma informe, sin adjetivos.»

RAFAEL LEMUS

«El género policial no se subdivide en especies. Presenta sólo formas históricamente diferentes.»

BOILEAU-NARCEJAC

Primera edició: febrer de 2021

Publicat per:
EDITORIAL ALREVÉS, S.L.
Carrer de València, 241 4rt
08007 Barcelona
info@alreveseditorial.com
www.alreveseditorial.com

© Àlex Martín Escribà i Jordi Canal i Artigas, 2021
© de la present edició, 2021, Editorial Alrevés, S.L.

Printed in Spain
ISBN: 978-84-17847-90-6
Codi IBIC: DSK
Dipòsit legal: DL B 22408-2020

Disseny de la coberta: Mauro Bianco

Impressió: Masquelibros, S.L.

Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització per escrit dels titulars del «Copyright», la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic o electrònic, actual o futur, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars d'aquesta edició mitjançant el lloguer o el préstec públics. La infracció dels drets mencionats pot ser constitutiva de delictes contra la propietat intel·lectual (Art. 270 i següents del Codi Penal). Dirigeixi's a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Pot contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

*A la memòria de
Manuel Vázquez Montalbán (1939-2003),
que va obrir camins.*

*A Salvador Vázquez de Parga (1934-2009),
un altre especialista caigut en l'oblit.*

*A la Mònica i a l'Eulàlia, a les qui hem robat —un cop més—
el temps per a escriure aquest llibre.*

Prefaci	— 13
Avui ens vestim d'etiqueta: tu què et poses?	— 17
Tot comença als setanta...	— 33
La nostàlgia del gènere · Entre l'homenatge i la paròdia · Reescriptures: del pastitx a la franquícia · Elemental, Sherlock! · La renovació del gènere · Noves formes de difusió · Les darreres dècades	
Tendències policíiques	— 69
La novel·la policíica històrica · La ucronia policíica · La novel·la policíica etnològica · La novel·la policíica de campus · La novel·la policíica metafísica · El <i>cozy mystery</i> · La novel·la romàntica i de misteri · El <i>femikrimi</i> · El <i>domestic noir</i> i la <i>grip-lit</i> · La comèdia policíica · La novel·la policíica afroamericana · La novel·la policíica LGTBI · El <i>gastronoir</i>	
Tendències negres	— 129
El <i>néo-polar</i> · El <i>neopolicia</i> llatinoamericà · El <i>neo-noir</i> · La novel·la negra retrospectiva · El <i>cybernoir</i>	
Etiquetes geogràfiques	— 171
El cas cubà: la novel·la policial revolucionària · La novel·la negra mediterrània · La novel·la negra nòrdica · El <i>tartan noir</i> · El <i>polar</i> provençal o <i>aioli polar</i> · El <i>country noir</i> i la <i>grit lit</i>	

Crim individual, crim organitzat — 213

L'exaltació de l'assassí · La màfia · La narconovel·la

La diversitat de cànons — 243

100 Favorite Mysteries of the 20th. Century · 100
Must-Read Crime Novels · Guide Polar · Le guide des
100 polars incontournables · Nos 100 polars préférés ·
Les polars de ma vie · Les 100 polars incontournables

Epíleg — 289

Il·lustracions — 299

Crèdits de les il·lustracions

Bibliografia — 305

Índex onomàstic — 335

— Prefaci —

Què és avui dia la novel·la negra i policíaca? De ben segur que continua sent la literatura més llegida del món. Una gran i complexa maquinària editorial que, a escala internacional, involucra escriptors, agents literaris, editorials, llibreries, biblioteques i festivals. Cada any es publiquen milers de noves novel·les, i moltes també són traduïdes. Les adaptacions cinematogràfiques i televisives també s'han convertit en una altra important realitat productiva. Tot plegat mou molts diners. Podríem dir que la novel·la negra i policíaca, amb els seus subgèneres, gaudeix de molt bona salut. I segur que és cert des del punt de vista econòmic, però podria estar millor. Els lectors «consumeixen» aquest tipus de literatura perquè hi troben respostes de diversa mena, a nivell psicològic i social, que altres formes narratives no són capaces d'oferir, a més d'una bona qualitat general. Sense oblidar que la serialitat, és a dir, la producció de novel·les amb el mateix personatge, genera una mena de fidelització en el lector. Però l'oferta és tal que sovint els editors publiquen sense reflexionar gaire sobre les seves decisions, a la recerca espasmòdica del best-seller, i per tant les llibreries i els lectors malden per orientar-se entre una marea de títols.

La crítica literària i el món acadèmic (tal com ens recorda el difunt Claude Mesplède al pròleg del primer volum), després d'haver relegat durant molts anys la literatura policíaca a la cambra dels mals endreços de la paraliteratura, per tant sense valor, exclusivament consumista, per fi n'han copsat el valor social i les indubtables qua-

litats literàries. Tanmateix, l'assagística especialitzada no ofereix un enfocament orgànic i no ajuda a definir la qüestió més important, que és que la literatura negra i policíaca ja pressuposa per als entesos (i per als lectors més apassionats) un coneixement que no es pot limitar al gust personal o a seguir les lògiques del mercat. En aquest sentit, l'assaig escrit per l'Àlex i en Jordi representa la solució, esdevé un instrument fonamental de comprensió. L'èxit d'aquest projecte rau en la fusió de les figures del lector apassionat i de l'estudiós en tots dos autors. Sincerament, no havia trobat mai un tractat tan aprofundit i detallat sobre la història, sobre els protagonistes, sobre les tendències i sobre els subgèneres. El punt de vista dels autors més influents hi troba el seu propi espai, l'anàlisi es combina amb la informació, les notes a peu de pàgina ajuden a fer recerques posteriors. Per fi una obra completa! Espero que es tradueixi en el major nombre d'idiomes, també perquè és de fàcil lectura, apassionant, es llegeix com una novel·la. I aquesta és la qualitat més important d'aquest llibre; està dedicat als especialistes però també als lectors que volen descobrir aquest món tan estrany centrat en el que és negre i policíac. Vaig quedar gratament sorprès en llegir-ne el primer volum, però aquest segon m'ha convençut definitivament que com a escriptor estic participant en una aventura extraordinària: explicar la realitat observada a través de la lupa del crim. Per això agraeixo molt a Àlex Martín Escribà i Jordi Canal i Artigas que m'hagin demanat que escrigui aquest prefaci.

MASSIMO CARLOTTO
Pàdua (Itàlia)

— • —

Avui ens vestim d'etiqueta, — tu què et poses? —

En certa ocasió, l'escriptor Manuel Vázquez Montalbán alertava que «los géneros están hechos para ser transgredidos».¹ Resulta evident que qualsevol manifestació artística necessita ampliar i renovar les fronteres si no vol caure en l'esgotament i la repetició de fórmules. Aquest és un dels grans principis d'aquest segon volum del *Trets per totes bandes*, nascut amb la voluntat de classificar l'heterogènia terminologia sobre la literatura de crims. L'aparició ara fa dos anys del primer assaig —que comprèn del 1841 al 1975— fixà ja les bases del gènere amb unes línies ben definitòries. D'una banda, el que es coneix com a novel·la policíaca, un model operatiu bàsic de crim, investigació i resolució, en l'esclariment del qual intervé un detectiu o un policia amb tota una sèrie de variants. De l'altra, el fenomen de la recepció del model nord-americà és inqüestionable, tot i que respon a una sèrie de condicionants històrics i socials que vam analitzar fil per randa, sense oblidar l'aparició de l'escriptor belga Georges Simenon, figura cabdal per entendre bona part de l'evolució del gènere a Europa, també dels companys de viatge —la no-ficció (*true crime*), l'espionatge, el suspens i el thriller—. Només així podem

1. VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel. «Género, subgénero, postgénero, pregénero». *CLIJ*, juny 1989, núm. 7, p. 9.

comprendre l'aparició i l'entrada a la «modernitat» d'aquest model literari.

En aquesta segona part —que abasta des dels anys setanta fins als nostres dies—, ens adonem que el gènere es torna cada cop més polièdric i multiforme fins al punt que podem titllar-lo «non tanto un genere con repertori e personaggi strutturati, quanto una sorta di metagenere aperto alle varianti, alle contaminazioni e alle declinazioni più disparate, un approccio generale alla narrativa criminale costantemente in trasformazione».² Les raons d'aquestes transformacions són diverses: d'una banda, hi ha l'increment d'etiquetes; de l'altra, les fronteres, que són cada cop més borroses i superposades. Per a François Guérif, «ce qui fait la richesse inépuisable du roman policier, c'est qu'il s'est adapté à toutes les époques sans jamais faiblir».³ Aquesta capacitat d'adaptació a la qual es refereix s'evidencia pel constant hibridisme genèric que ja l'escriptor mexicà Paco Ignacio Taibo II assenyalava fa uns anys: «¿no le hemos puesto a la novela policiaca una nueva gabardina? [...] ¿En qué subgénero se esconde? ¿A dónde viaja? Yo, en lo particular y sin ánimo de convencer a nadie, apuesto ya por un hijo mestizo. Algo que tendría que ser una mezcla de folletón, la novela de aventuras, la novela negra, la novela política, la novela histórica».⁴ Per tots aquests motius, resulta necessari analitzar aquestes fusions i

2. PEDE, Pasquale. «Un percorso soggettivo». A: *Guida alla letteratura noir*. Walter Catalano (ed.). Bologna: Odoja, 2018, p. 21.

3. GUÉRIF, François. *Du polar. Entretiens avec Philippe Blanchet*. Paris: Payot & Rivages, 2013, p. 302.

4. TAIBO II, Paco Ignacio. «La nueva gabardina de Bogart». A: *Actas de Mayo Negro: 13 miradas al género criminal*. Mariano Sánchez Soler (ed.). Alicante: Club Universitario, 2009, p. 165-166.

categories perquè ens ajudin a entendre, catalogar i delimitar el gènere que aquí ens ocupa. La qüestió és si totes les que oferim són útils, imprescindibles i necessàries. És evident que cal saber desembrillar i orientar el lector.

A tall d'informació i com a model paradigmàtic, des dels anys noranta la Bibliothèque des Littératures Policières de París, institució referencial per a tots els qui són lectors, aficionats o estudiosos del gènere, ja es veu obligada a crear la seva pròpia classificació per a l'elaboració de *Les crimes de l'année*⁵ i identifiquen més d'una vintena d'etiquetes.⁶ Amb la popularització d'internet, la indústria editorial s'adona del volum de negoci que pot representar l'entorn virtual i de la necessitat de crear sistemes de classificació temàtica i metadades que possibilitin la recuperació de la informació, facilitin la col·locació del llibre a les llibreries —tant físiques com digitals— i siguin útils també per a les recomanacions virtuals; això comporta la creació de llistes de codis de matèries com IBIC⁷ (International Book Industry Categories), gestionada per BIC (Book Industry Communication) i Nielsen al Regne Unit, que el sector

5. Publicació anual de Paris Bibliothèques apareguda entre el 1991 i el 2007 que recollia bona part de la publicació de novel·les del gènere a França, amb ressenyes i índexs de títols, subgèneres, temàtiques, llocs i tipologies de personatges.

6. Entre les quals «aventura», «còmic-paròdica/pastitx», «enigma», «investigació» —que subdivideixen en “procedimental”, “policiaca” i “detectiu privat”—, «eròtica», «espionatge», «fantàstica», «històrica», «marginalia», «negra», «precursors», «psicològica», «ciència-ficció», «suspens» i «thriller», amb abundants subdivisions.

7. IBIC, *Sistema de clasificación de materias: Listado de categorías, calificadores y notas de ayuda Versión 1.1 rev2 en español, diciembre del 2015. Basada en la traducción del original en inglés del sistema BIC (versión 2.1, noviembre 2010)* [en línia]. [s.l.]: Dilve, 2015. <<http://www.dilve.es/dilve/getArchivoDocumentacion.do?iddocumento=1581>>. [Consulta: 26 de desembre de 2019].

editorial espanyol adopta des de 2011 i que ha evolucionat cap a Thema,⁸ gestionada per EDITEUR; o la llista de codis BISAC⁹ (Book Industry Standards and Communications), gestionada per BISG (Book Industry Study Group), d'ús comercial als Estats Units, el Canadà, Austràlia i Nova Zelanda, que fan servir grans empreses com Amazon i Google. Amazon també ha creat una classificació pròpia, KDP (Kindle Direct Publishing),¹⁰ per als llibres autopublicats en aquesta plataforma, de manera que és el mateix autor qui indexa el llibre, encara que la classificació KDP és diferent de la de la llibreria en línia. L'entorn digital demostra la necessitat de crear nomenclatures i terminologies en un intent del sector editorial per arribar a *targets* concrets, en aquest cas als lectors interessats en un determinat corrent narratiu, però també es converteix en un veritable garbuix en què ni un especialista es veuria amb cor de classificar-les, perquè són nombroses i sovint se superposen, com anirem veient a les pàgines següents. Totes les que presentem en aquest assaig tenen en comú que tracten o relaten la temàtica delictiva com a nucli argumental. Xavier Coma ja anticipava que «del blanc al negre hi ha una àmplia gamma de gradacions grisenques, i això es constata en moltes plasmacions de tots els subgèneres».¹¹

8. *Clasificación temática Thema v 1.3 (abril 2018) versión española v 1.0 (03/2019)* [en línia]. [s.l.]: Dilve; EDITEUR, 2019. <<https://www.dilve.es/dilve/getArchivoDocumentacion.do?iddocumento=2302>>. [Consulta: 29 de desembre de 2019].

9. *Complete BISAC Subject Headings List, 2019 Edition*. <<https://bisg.org/page/BISACEdition>>. [Consulta: 27 de desembre de 2019].

10. En el cas de KDP Amazon vegeu: <https://kdp.amazon.com/es_ES/help/topic/G201276790>. [Consulta: 29 de desembre de 2019].

11. COMA, Xavier. *Temes i autors de la novel·la negra. De la «Série Noire» a «La Cua de Palla»*, Barcelona: Ed. 62, 1994, p. 37.

Darrere la qüestió terminològica hi ha també divergències semàntiques i varietats que les diferencien. En aquest volum les desxifrem, ja que formen part d'un tronc comú però generen nous camins literaris. Com explica Boris Tomasevkij, «els gèneres viuen i es desenvolupen, experimenten una evolució, a vegades, fins i tot, una revolució».¹² És per això que cap lector no pot negar que s'ha recorregut molt de camí des que aquest gènere era un simple desafiament intel·lectual. De fet, Julian Symons¹³ —un dels primers historiadors del gènere— alertava fa ja cinquanta anys que es tracta «de un género híbrido, dividido en subgéneros». Precisament, la seva elasticitat es fa encara avui més lloable amb el que podríem anomenar el reviscolament i l'èxit del gènere arreu del món. I és que en aquestes darreres dècades no només es produeix una frondosa publicació de títols i autors, sinó també la confluència de l'adveniment de nombroses activitats remarcables com el naixement de llibreries i biblioteques especialitzades, la proliferació de festivals i associacions, la creació de revistes i arxius especialitzats i, amb l'arribada d'internet, la difusió exponencial de la novel·la negra i policíaca, que la converteixen —com ja hem esmentat— en un dels motlles narratius més transgressors i experimentals.

Una altra de les idiosincràsies d'aquest segon volum és la implicació també d'una sèrie de factors on els plantejaments morals i, sobretot, els interessos ideològics entren també en acció a més dels retrats històrics, econòmics i socials. L'esquema bàsic del

12. TOMASEVSKIJ, Boris. «Temàtica: la construcció de la trama». A: Sullà, Enric. *Poètica de la narració*. Barcelona: Empúries, 1989, p. 17.

13. SYMONS, Julian. *Historia del relato policial*. Barcelona: Bruguera, 1982, p. 7. L'edició original és del 1972.

gènere (crim-investigació-resolució) cada cop es complica més i s'amplien les línies genèriques. Per això s'explicaria la gran varietat i heterogeneïtat que l'ha convertit, en paraules de Mempo Giardinelli, en un gènere que abasta «todas las inacabables posibilidades que da la vida real»,¹⁴ una definició prou *sui generis*; novament Manuel Vázquez Montalbán té clar que el futur passa per deixar de ser «literatura de género. Es verla dentro del friso histórico de la literatura en general, como un género que en un momento deja de serlo»,¹⁵ mentre que Claude Mesplède¹⁶ i Jacques Dubois¹⁷ expliquen que ens trobem davant del «gènere modern» per excel·lència. No hi ha dubte que el maniqueisme dels plantejaments morals i socials ha estat substituït, doncs, per la presència de nombroses vies que aporten retrats crítics de les nostres societats, una dimensió social i política de les obres i constitueixen tot un espectre i una radiografia de la societat contemporània i de les seves pors.

I és així com es produeixen aquests nous itineraris, com ara les mirades nostàlgiques al passat, a mig camí entre la reiteració i el clixé, entre l'homenatge i la paròdia, entre el pastitx i la franquícia, que són excel·lents indicadors no només per mostrar que existeix una tradició ja consolidada, sinó també un comerç cultural d'èxit,

14. GIARDINELLI, Mempo. *El género negro. Ensayos sobre literatura policial*. México D.F.: Op Oloop, 1996, p. 10.

15. VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel. «Sobre la inexistencia de la novela policiaca en España». A: *La novela policiaca española*. Juan Paredes Nuñez (ed.). Granada: Universidad de Granada, 1989, p. 59.

16. MESPLÈDE, Claude. *Trente ans d'écrits sur le polar: 1982-2012. Vol. 1. Chroniques, fiction, entretiens, essais*. Roubaix: Krakoën, 2013, p. 17.

17. DUBOIS, Jacques. *Le roman policier ou la modernité*. Paris: Nathan, 1992.

que té com a fonaments principals dos arquetips detectivescos: Sherlock Holmes i Philip Marlowe. Si el primer suposa un personatge de dimensions universals capaç d'enfrontar-se a tota mena d'intertextualitats, com reescriptures, adaptacions i imitacions el segon —amb gavardina de Bogart inclosa— és ben bé el patró de bona part dels escriptors contemporanis.

I més enllà de tots aquests formats, emergeixen també més models, noves tendències policíiques, que suposen ja una important allau d'etiquetes i corrents, on la recerca de referents de l'esquema tradicional del gènere continua en alguns casos encara vigent: mentre que la caracterització dels protagonistes serials, la preocupació per l'enigma i la introducció d'elements socials són encara fonamentals, en ocasions apareixen nous subgèneres com l'etnològic i el gastronòmic, el de campus i el metafísic, també la capacitat per fusionar-se sense cap mena de pudor amb altres gèneres com ara l'històric, el fantàstic, el romàntic, l'humor o la ciència-ficció. I és que ens trobem davant del més camaleònic i voluble dels gèneres narratius populars on «peu importe la sauce à laquelle on veut me le fourguer, SF, fantastiques, épouvante, drame psychologique, au goût du jour, je ne dis jamais non. Le polar est un virus qui s'infiltré partout, même dans les citadelles apparemment les mieux protégées».¹⁸

D'altra banda, proliferen també noves tendències del negre, les quals alguns especialistes han anomenat «neo», prefix que s'aplica a determinades etiquetes per definir noves tipologies. Al capdavant, Jean-Patrick Manchette, un dels artífexs i fundadors de l'etiqueta

18. CORNEAU, Alain. «Préface». A: Guérif, François. *Le film noir américain*. Paris: Denoël, 1999.

a França, tenia clar que «un peu rapidement estampillé à son insu “pape du néo-polar”, donnait pourtant à cette étiquette un sens ironiques, en référence aux mots “néo-pain”, “néo-vin” ou “néo-président” qu’employait la critique radicale pour désigner, comme il le précisait lui-même, “les ersatz” qui, sous un nom illustre, on partout remplacé la même chose». ¹⁹ També el *neopolicial* irromp aquestes darreres dècades amb força als països llatinoamericans, ja que, sota l’auspici de diferents circumstàncies, cada país estableix un discurs crític amb el poder i la incidència inherent als problemes d’Estat com a generador del crim i de la corrupció. Dins d’aquest grup trobarem, també, capítols dedicats a les incursions al passat com ara la novel·la retrospectiva o al futur tecnològic, motejat com a *cybernoir*, que, en companyia d’elements de l’*steampunk* o el *dieselpunk*, evidencien noves formes d’interconnexió de les literatures populars, que no deixen de ser marcs distòpics i noves formes de transgredir, de denunciar, de retratar ideològicament el capitalisme actual.

Així mateix, apareixen també etiquetes geogràfiques, que responen inicialment a aquelles escriptures d’un determinat indret, que expliquen diferents llocs del crim o *topoi* narratius, tota una renovació dels espais criminals. N’apareixen algunes tan engrescadores com després malbaratades (el cas de la mediterrània n’és ben paradigmàtica), comercials com la nòrdica, emergents com el *country noir*, de més recents com el *tartan noir* o la provençal o *aïoli polar*, molt més localistes, però que tenen trets distintius que cal diferenciar. D’altra banda, no podem —ni volem— deixar de ban-

19. MOUCHART, Benoît. *Manchette. Le nouveau roman noir*. Biarritz: Segquier Archimbaud, 2006, p. 13-14.

da el món del criminal, tant l'individual com l'organitzat. Des del *serial killer* o el *psychokiller*, que desperta tot un món de sensacions, fins a l'assassí a sou del crim organitzat, ja sigui la màfia o el narco, que suposa un retrat del món econòmic criminal que ens envolta i que la novel·la negra, sempre amb un discurs tan compromès amb el retrat social, no ha deixat de reflectir. En conseqüència, l'assaig que el lector té entre les mans és ben lluny de respondre a un únic patró, com afirma Leopoldo Santovincenzo:

difendersi e difendere il Noir da questa assimilazione scriteriata è dunque non di delimitare ed escludere, ma il contrario di liberarlo una volta e per sempre dalle gabbie estetiche e di mercato che lo tengono prigioniero, dalla reiterazione delle formule standardizzate, dai pregi “specialisti” del genere, dalla entomologica dissezione degli esperti, insomma da tutto quello che attenta gravemente alla sua vitalità e soprattutto alla sua autenticità. E allora proviamo a cercarlo sotto la luce del sole, fuori dalle metropoli, nei paesaggi rurali, tra gli astemi e i non fumatori, nelle pieghe della Storia, sulle astronavi e tra le notizie di cronaca, sopra e sotto il mainstream. Lasciamo che il Noir ritrovi sé stesso e la sua più autentica vocazione ovunque ci sia materia per esplorare il Lato Oscuro. A noi, come gli scout di un film western, basterà seguirne le tracce dentro un territorio in espansione, alla ricerca di nuove frontiere.²⁰

20. SANTOVINCENZO, Leopoldo. «Una modesta proposta per salvare il Noir dall'imbalsamazione (e anche da se stesso)». A: *Guida alla letteratura noir*. Walter Catalano (ed.). Bologna: Odoja, 2018, p. 75-76.

Com ja advertíem en el primer volum, ens trobem davant d'un macrogènere literari que «è sopravvissuto nel tempo offrendo una tale ricchezza di variazioni sul tema»²¹ i que experimenta transgressions de tota mena. Ens afanyem a justificar-nos: avui resulta de vital importància desxifrar i ordenar totes les etiquetes, perquè sovint llegim teories encertades, mentre que en altres ocasions els despropòsits són de magnitud colossal. La lleugeresa amb la qual s'empra la terminologia per part d'aficionats, llibreters, bibliotecaris i entesos de poca volada i, sobretot, el mal que fan algunes editorials etiquetant com a «negres» llibres que no ho són, donen als lectors garses per perdius. Tampoc en queda exempta la premsa que ens enlluerna amb invencions de tota mena. L'escriptora Rosa Ribas evidencia que «no hemos llegado al punto de saturación pero sí se sigue inundando las librerías con obras de poca calidad, acompañadas de críticas exageradas que las presentan como obras cumbres del género. A veces tengo la impresión de que se hace un abuso de la etiqueta “negro”». ²² Malauradament, convé ressaltar que ja sembla habitual encasellar el darrer llibre de Paula Hawkins o Dolores Redondo amb un de Dashiell Hammett, James Ellroy, Carlos Zanón, Jordi Ledesma o Julián Ibáñez, la qual cosa evidencia greus problemes de catalogació. Ara que ja fa més de trenta anys que Xavier Coma ens advertia de la presència de «negras cremas de frívola belleza dan apariencia de brillo literario a novelas que tal vez sin ellas hubieran sido consideradas simples productos de

21. SANTOVINCENZO, Leopoldo. «Una modesta proposta per salvare il Noir dall'imbalsamazione (e anche da se stesso)», p. 74.

22. GALINDO, Juan Carlos. «El éxito mortal de la novela negra» [en línia]. *El País*, 9-7-2014. <http://cultura.elpais.com/cultura/2014/07/08/actualidad/1404826359_583177.html>. [Consulta: 30 d'abril de 2020].

consumo para entretenimientos poco distinguidos. Los libros embetunados se mezclan así con los auténticos exponentes de aquel histórico movimiento que fue denominado “novela negra”». ²³ Val a dir que avui aquestes paraules continuen sent, malauradament, ben actuals. Necessitarem certa distància temporal per veure quines d’aquestes etiquetes sobreviuen al pas del temps, però és evident que la renovació i transgressió del gènere a què es referia el creador de Pepe Carvalho és ja tota una realitat. Si us interessen totes aquestes qüestions, passeu pàgina i descobrireu els diferents tons del color negre, perquè —com diu l’historiador Michel Pastoureau— ²⁴ és ple de matisos i excepcionalitats per totes bandes.

23. COMA, Javier. «Barnícese de negro y véndase como literatura». *CLIJ*, juny 1989, núm. 7, p. 23.

24. PASTOREAU, Michel. *Noir. Histoire d'une couleur*. Paris: Seuil, 2008, p. 218.

En la década de los sesenta, tanto la novela policial clásica —el *whodunit*— como la novela negra parecían especies en vías de extinción: sus seguidores tenían que resignarse, con desgano e impaciencia, a volver a las tramas de Christie, retomar a Simenon o bien desenterrar los ejemplares del *american noir* que estuvieren a su alcance.

CAMILO MARKS

[...] le roman noir US vivait parallèlement une grande révolution. Soyons clairs: le roman américain tout court, tous genres confondus. Cette révolution souterraine, née dans les années 60-70 sur fond de contre-culture psychédélique allait aboutir aux étranges «mutants» d'aujourd'hui, qu'il s'agisse d'Ellroy, de Benderson, de Crews, de Burke, Hillerman, Bunker et j'en passe (et je me restreins volontairement aux seuls auteurs dits de «romans noirs»).

MAURICE G. DANTEC

Écrire en 1970, c'était tenir compte d'une nouvelle réalité sociale, mais c'était tenir compte aussi du fait que la forme-polar est dépassée parce que son époque est passée: réutiliser une forme dépassée, c'est l'utiliser référentiellement, c'est l'honorer en la critiquant, en l'exagérant, en la déformant par tous les bouts.

JEAN-PATRICK MANCHETTE

La rivoluzione degli anni '70 avrà avuto i suoi pregi, ma, da un punto di vista squisitamente letterario, aveva soprattutto un difetto: sembrava aver relegato definitivamente nel passato la dimensione romantica ed emotiva del *noir*.

CARLO OLIVA

Début 1975, le Roman noir est plus l'objet d'une réminiscence nostalgique que d'une véritable actualité.

ALAIN LACOMBE

Els anys setanta signifiquen una normalització cada vegada més gran de la indústria del llibre i els anys vuitanta representen la consolidació d'aquesta expansió. En altres literatures normalitzades des de sempre, el gènere és la base de la indústria editorial. Una altra cosa són la qualitat i els nivells literaris, però des del punt de vista industrial [la literatura de gènere] mostra que s'ha consolidat.

JAUME FUSTER

A finales de los setenta se produce un cierto bandazo hacia las novelas que están dotadas de narratividad, hacia aquellas novelas basadas en una tecnología que trata de mantener el interés del lector. Es entonces cuando, frente a la novela ensimismada, aparece una literatura en la que los elementos de la trama-intriga están presentes. Entre otras propuestas aparece una novela policial, que

toma la criminalidad como elemento narrativo, como provocación para que el lector se meta dentro.

MANUEL VÁZQUEZ MONTALBÁN

L'apport majeur des années soixante, soixante-dix et quatre-vingts aura peut-être été, dans les principaux «pays producteurs», un assouplissement plus important encore des frontières qui avaient paru un moment se dresser entre les différentes catégories de romans policiers. Les étiquettes tombent, et l'on peut de moins en moins parler de «genres» ou de «catégories», et beaucoup plus de tendances, de tempéraments, de styles. En fait, le policier donne, par là même, une superbe preuve de sa vitalité et de sa faculté d'assimilation.

JEAN BOURDIER

Les littératures policières suivent, depuis la fin des années quatre-vingt, un doublé processus. Il s'agit d'abord d'une segmentation en spécialités. Mais, loin de déboucher sur la constitution de sous-genres clos et autonomes, celle-ci se prolonge très souvent dans des processus d'hybridation par lesquels les registres spécifiques du policier se mêlent à des littératures non policières, les contaminent, brouillent les frontières traditionnelles entre genres bâties tant par la théorie littéraire que par les classifications de la bibliométrie.

ANNIE COLLOVALD, ERIK NEVEU

